

Філософія освіти

УДК 355.233

Л.О. Петрова

Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Зроблено спробу філософського осмислення нових суспільних реалій українського сьогодення, які зумовлюють необхідність створення цілісної системи військової освіти і виховання. Просліджується думка, що в освіті культура не може бути чимось стороннім, бо саме в ній і через неї виражається сутність людини і все її єство, причому особлива місія в цьому процесі належить філософії.

Ключові слова: *освіта, виховання, культура, особистість, суспільство, філософія.*

Вступ

Постановка проблеми. Сучасна методологія освіти розглядає навчання у вищому навчальному закладі як специфічний, винятково значущий етап у загальному процесі соціалізації особистості. Відбувається переорієнтація системи військової освіти з підготовки перш за все військових фахівців, а вже потім особистості на іншу послідовність: підготовка людини-особистості, а уже на цій базі військового фахівця. Створюється нова соціокультурна парадигма, яка актуалізує суттєві ознаки самої людини, духовні підвалини її буття, становлення яких можливе тільки в контексті культури. Гуманістичні світоглядні орієнтири вимагають швидкої зміни існуючих норм, принципів та засобів організації різних сфер суспільства. Це значною мірою стосується системи військової освіти та виховання, завдання яких безпосередньо пов'язані з формуванням індивідуальних людських засад на підвалинах культурного досвіду.

Зазначені тенденції розвитку вищої військової освіти обумовлюють актуальну необхідність розробки методології і технології реалізації вищої військової освіти як особистісно орієнтованого навчально-виховного процесу, організації педагогічного сприяння гармонійному особистісному розвитку особистості під час навчання.

Метою цієї статті є визначення головних методологічних основ та наукових підходів до проблеми організації виховної складової нової соціокультурної парадигми військової освіти.

Аналіз наукових джерел дозволив нам встановити основні напрями у дослідженнях організації виховного процесу у вищих військових навчальних закладах. Так, Д.В. Коваленко розглядає проблему етико-правового виховання в межах вивчення етико-правової підготовки майбутніх офіцерів в умовах вищого військового навчального закладу; етнопедагогічним аспектам виховання

майбутніх офіцерів присвячене дослідження О.М. Гомонюк; А.С. Троць розкриває можливості самовиховання у структурі самовдосконалення майбутнього офіцера. Специфіку особистісно орієнтованого виховання майбутніх офіцерів представляє у своєму дисертаційному дослідженні В.І. Абрамов. Сучасна педагогічна наука дає можливість виділити такі напрямки досліджень освіти майбутнього військового фахівця та його виховання: загальні питання організації навчально-виховного процесу у ВВНЗ (А.В. Барабанщиков); система професійного становлення майбутніх офіцерів під впливом виховання у ВВНЗ (М.І. Долинський). Інші вчені присвячують свої роботи основним напрямкам і компонентам системи виховання військовослужбовців строкової служби (М.Ф. Ільїн, А.І. Капустін, В.В. Ягупов та ін.), особливостям, змісту і методам індивідуальної виховної роботи (І.Д. Афонін, Я.В. Подоляк, М.Ф. Феденко, С.М. Фільков та ін.).

Основний розділ

У національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції військової освіти в Україні звертається увага на підвищення вимог щодо вихованості офіцерів та спрямованості виховного процесу у вищому військовому закладі на індивідуальний розвиток курсантів, формування громадської позиції і моральної відповідальності майбутнього військового фахівця.

Успішність діяльності висококваліфікованого військового фахівця за сучасних умов багато в чому визначається не тільки рівнем знань, умінь та навичок, яких дістає курсант у процесі професійного навчання, але й системою професійного виховання, яка склалася у навчальному закладі. У цьому зв'язку саме поняття "виховання" вимагає уточнення, а також визначення його місця в системі професійної підготовки майбутніх військових професіоналів.

У програмі „Освіта. XXI століття”, де чітко сформульовані основні завдання та способи реформування освіти в Україні, наголошується, що в центрі навчально-виховної роботи, стоять проблеми не просто розвитку особистості, а цілком конкретні завдання з формування її світогляду, культури, індивідуального досвіду, творчих нахилів, виховання соціальної та екологічної відповідальності, глобальної самосвідомості [1].

Нова соціокультурна парадигма спонукає шукати відповідні чинники як на сьогодні, так і в стратегічній перспективі з втілення тенденції пріоритету особисто людських засад життєдіяльності, вільного та творчого розвитку особистостей майбутніх військових фахівців, формування в них інтелектуального та морального потенціалу суспільства. Тому визначальною в усій системі вищої військової освіти України повинна стати людинотворча функція, створення умов для самовдосконалення особистості як курсанта, так і викладача. А це, в свою чергу, безпосередньо пов'язане з проблемою становлення індивідуального життя в культурі, виявом факторів, котрі зумовлюють цей процес, в першу чергу культуротворчої функції знання, через яке курсанти залучаються до культури в умовах навчального закладу.

В сучасних умовах наука все більше перетворюється із засобу технологічного розвитку в органічну складову соціального і культурного розвитку, що виражається поєднанням технологічних, культурних і гуманітарних її потенцій. В контексті культури наукове пізнання дійсності постає як цілісна творча діяльність, спрямована на її перетворення, причому саме наукове пізнання світу виступає як самовизначення людини в світі. Тому воно є і самосвідомістю людини і формуванням її світогляду. Це значить, що наукове пізнання містить в собі гуманістичний зміст, зорієнтований на людину як мету і цінність його.

Питання про шляхи і способи якісного підвищення рівня військової освіти вимагає чіткого усвідомлення того, що цей рівень визначатиметься, зрештою, рівнем освоєння в процесі виховання і навчання загальної і національної культури. Обсяг і глибина знань, розвинені творчі здібності майбутніх військових фахівців повинні поєднуватись з високою культурою, вищими духовними злетами, запитами та інтересами, устремлінням служити загальному Добру. Слід зауважити, що одночасно з небувалим розвитком наукових знань і фахової освіченості відбувається глибокий занепад духовних і культурних цінностей, а нещадне руйнування природи доповнюється таким самим руйнуванням культури - зростає злочинність, споживацький паразитизм, моральний цинізм і т.п. явища. Ось чому проблема єдності освіти і культури набула в останні десяти-

ліття особливої гостроти і актуальності, та трансформувалась у проблему людяності і гуманності культури і культурності освіти, як визначив її свого часу В.І. Шинкарук [2].

Г.С. Сковорода вважав, що через засвоєння духовного змісту культури людина проходить друге народження. Дійсно, соціальне народження людини відбувається через культуру і освіту, в культурі і освіті. Культура є освітою в найширшому її розумінні.

Отже назріла необхідність подолати уявлення про освіту як про сферу здобуття знань шляхом вивчення системи певних наук (математичних, природничих чи гуманітарних). Необхідно повернутись до витоків у розумінні науки, до спадщини Г. Сковороди: наука – це те, що навчає нас бути людиною [3]. Бо таки дійсно найпотрібнішою наукою є наука про щастя, про шляхи його досягнення. А щастя то „радість душевна”, „веселіє сердечне”, то є вищі духовні запити. Освіта справді має бути обернена не лише до холодного раціо, але й до гарячого серця, до смисложитєвих предметів нашої любові і наших людських почуттів. І тут не обійтись без філософського підходу. Бо тільки філософія забезпечує культурі самопізнання, а людському життю – смислові орієнтири. Справедливо вважається, що істинна філософія є духовною квінтесенцією епохи, живою душею культури.

На основі вивчення наукових праць можна зробити висновок, що для системи освіти дуже важливою є її гуманітарна складова, – тобто ті предмети, які дають і формують знання про людину і суспільство, історію і культуру, моральні і естетичні цінності (історичні, культурологічні, філософсько-соціологічні, психологічні, мовознавчі та літературознавчі). Гуманітарний блок освіти спричиняє особливий вплив на формування світогляду, ціннісних орієнтацій, загальної культури та морально-громадянської позиції особистості.

В освіті повинен здійснюватись перехід від просвітницької до антропологічної парадигми, до культуроцентризму, тобто новою парадигмою освіти і виховання має стати їх гуманістично-інноваційний тип, побудований на принципі органічного поєднання навчання та виховання. Нові суспільні реалії українського сьогодні потребують філософського осмислення і на цій основі створення цілісної системи освіти і виховання, котра спрямовувала би майбутніх військових фахівців на засвоєння ним гуманістичної культури, заснованої на засадах демократизації, свободи особистості, що веде до зміни менталітету суспільства через освіту.

Доречним буде згадати роздуми великого вченого, філософа В.І. Вернадського про освіту, який вважав, що освіта, в тому числі і професійна, повинна бути всебічною. Це узгоджується з його вченням

про ноосферу, в якому здійснено синтез природничих і гуманітарних наук. Надійним захистом на шляху утилітаризму та однобічності освіти може бути, на думку В.І. Вернадського, викладання філософії та близьких до неї наук – історії філософії, історії науки, історії техніки [4].

Висновок

Нова парадигма виховання має привести до становлення високоморальної, активної, винахідливої, відповідальної особистості, якій притаманна гідність із стійкими переконаннями, із знанням своїх прав і вмінням захистити їх. Вона повинна поважати закони України і прагнути їх дотримуватися, усвідомлюючи свої здібності й можливості, вміти самостійно обґрунтувати власні рішення та активно, наполегливо реалізувати їх, використовуючи всі законні можливості правової демократичної держави.

Список літератури

1. Державна національна програма „Освіта. Україна XXI ст.” – К.: Райдуга, 2000. – 62 с.
2. Культура і освіта в сучасній Україні / В.І. Шинкарук. – К.: ІЗМН, 1997. – 544 с.
3. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів у 2 т., т. 1 / Г.С. Сковорода. – К.: Наук. думка, 1973. – 531 с.
4. Вернадский В.И. О научном мировоззрении; на переломе. Философские дискуссии 20-х годов В.И. Вернадский. – М.: Мысль, 1989. – 385 с.
5. Оболенська Т. Нова парадигма виховної роботи в університеті / Т. Оболенська // Вища школа. – 2011. – № 12. – С. 66-73.

Надійшла до редколегії 22.06.2012

Рецензент: д-р техн. наук, проф. О.Ю. Панфілов, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ВЫСШЕГО ВОЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Л.А. Петрова

Сделана попытка философского осмысления новых общественных украинских реалий сегодняшнего дня, обуславливающие необходимость создания целостной системы военного образования и воспитания. Прослеживается мысль, что в образовании культура не может быть чем-то посторонним, потому что именно в ней и через нее выражается сущность человека и все ее существо, причем особая миссия в этом процессе принадлежит философии.

Ключевые слова: образование, воспитание, культура, человек, общество, философия.

SOME ASPECTS OF HIGHEST MILITARY EDUCATION

L.A. Petrova

The attempt of philosophical comprehension of new public Ukrainian realities of today, обуславливающие necessity of creation of the integral system of military education and education, is done. An idea is traced, that in education a culture can not be something extraneous, because exactly in it and through it essence of man and all of its creature is expressed, thus the special mission in this process belongs to philosophy.

Keywords: education, culture, man, society, philosophy.